

**90 ÉVE SZÜLETETT
SZÉKELY MIKLÓS
KARNAGY, ÉNEK-ZENETANÁR**

(Pécs, 1935. március 26.–2005. augusztus 29.)

I.

**FORDÍTSUNK NAGYOBB GONDOT A HUMÁN KULTÚRÁRA!
Bemutatjuk Székely Miklós budapesti ének-zeneszakos tanárt, karnagyot¹**

A tudományos-technikaiforradalom, a műszaki haladás robbanásszerű fejlődése közben mintha kissé háttér beszorulna a humán kultúra. Sajtó, rádió, televízió ontja a gazdasági jellegű műsorokat. Nem tagadva mindezek fontosságát, meghatározó szerepét, sok jel – a környezetpusztulása, sok nyugtalan, ideges, lelkileg sérült ember – mutatja, hogy szükségünk van esztétikumra, humánumra is, csak így válhat teljessé az emberi élet. Székely Miklósnak, a budapesti Radnóti Miklós gyakorlóiskola énekzene szakos tanárának a munkássága jól példázza az ezértvaló küzdelmet.

*

Székely Miklós szülővárosában, Pécsen tizenkét évesen, a Missa brevis bemutatóján szoprán énekelt. Ekkor találkozott először személyesen Kodály Zoltánnal. Tanítóképzői érettségije után a Zeneakadémiára került, ahol középiskolai énektanári és karvezetői diplomát szerzett 1958-ban. Itt zeneszerzést tanult, ezenkívül hárfázni és orgonálni is. Ez utóbbi hangszeren ma is aktív

¹ Köznevelés, 1988/2.

zeneművész. Kispesten, majd Soroksáron tanított abban a zenei általános iskolában, amely a Kodály-módszert alkalmazta. Harmadikként Magyarországon. Egyébként ebben a soroksári iskolában tanított egykor Táncsics Mihály, mint néptanító.

Az ELTE Radnóti Miklós gyakorló iskolájának 1974 óta vezető tanára. Tanít általános iskola alsó tagozatán és gimnáziumban. Az iskolainőikar karnagya, Székely Miklós szerint mindenki más módon közeledik a zenéhez, a tanárnak kell kipuhatolnia, hogyan teheti a gyerek számára érthetővé, élvezhetővé a zenét. Nem kétséges, hogy a tanulás az énekzene tantárgyban sem könnyű munka. A Kodály-módszerről az a véleménye, hogy sokan rosszul alkalmazzák. Általános iskolában tizenkétéves korig – körülbelül amutálásig – minél több énekóra lenne szükség. Az éneklés „társasan” szebb, gazdagabb, nem is beszélve a jóértelemben vett tömegpszichológiai hatásról.

Tizenkét éves kortól erősebben differenciálódnak a gyerekek. Ettől kezdve azének-zenétmás tantárgyakkal integrálva kellene tanítani. Egyes tanulóknál a művészetekkel, másoknál a matematikával, megint másoknál szcenikus megoldásokkal együtt (színpad, tánc stb.).

A fenti elvek szerinti kísérletet irányított Székely Miklós két évvel ezelőtt a pécsi Apáczai Csere János Nevelési Központban. Azt a feladatot kapta, hogy az énekzene tanításában alakítson ki olyan formákat, amelyek keretében a tanulók egyéni képességeik, adottságaik alapján, a kötelező anyag elvégzésén túl több ismeretre, készségre tesznek szert. Azénekzési képesség, készség tekintetében többfélék a gyerekek, de nagyjából három csoportba sorolhatók. Az elsőbe tartozók önkifejezőbbek, könnyebben megnyilatkoznak, vidámabbak, játékosabbak, „énekesebb” típusúak. A másodikba tartozók elmélyültebbek, kevésbé éneklők, talán értelmesebbek, kombinatívabbak. A harmadik csoportbeliek csak az alaptantervet tanulják. Egyik csoportból a másikba – a tanár javaslatára – félévkor vagy év végén átmehet a tanuló. E sajátostantervvel tanítva az elsőcsoportból nőnek ki a jó előadók, a társasági vezető egyéniségek, a másodikból a jövő teoretikusai, a humán műveltségű vezetők.

– A kísérlet mindig izgalmas feladat. Erőpróba, bizonyítás, gyötrődés, néha erőlködés, siker és kudarc. Vártam, hogy legyen lehetőségem tanítási gyakorlatom, valamint az ének-zeneszakfelügyelői munkám gyümölcseit átültetni egy teljesen szabad lehetőségeket kínálóterületen. Az alapötlet készenvolt, a realizálás új problémákat vetett föl. Lassan rájöttem, hogy az éneklés nemcsak hang-vagy hallásadottság, hanem elsősorban értelmi képesség. Itt arra gondolok,

hogy meg kell tanítania tanulókat egy egészségesönkontroll kialakítására, tulajdonképpen ők is előadók. A tanításban figyelembe kellett venni a gyerekek adottságait. Általános iskolában, lakótelepen folyt a kísérlet. Nem kiválasztott gyerekekkel. Volt lehetőségem kollégákkal, barátokkal, opponensekkel megvitatni az elképzeléseimet.

Székely Miklós tanári munkájának jelentős része a karvezetői munka. Nehéz, fáradtságos feladat otthon, a szülők körében, illetve más szakos tanárok előtt elismertetni a karénekesi munkát. Ez nem a tantárgy lebecsüléséből adódik. Arról van szó, hogy ma sok más, hasznosabb tennivalóval célszerű eltölteni az időt.

Az énekkar és az iskola számára is meghatározó jelentőségű volt a tavalyi Mátyás templomi koncert, ahol az angliai útra készülő kórusnaggyal sikerrel mutatta be műsorát. Tavaly márciusban nyolc napot töltött a kórus az angliai York-ban, ahol a vendéglátó kórusokkal több közöskonzerten emlékeztek meg Kodály Zoltán halálának huszadik évfordulójáról. Méltán vívták ki az angol vendéglátók elismerését kimagasló szakmai produkciójukkal. Ez több angol újság méltatta. Az angliai kapcsolat tovább folytatódik, idén a yorki kórus jön hazánkba.

A kórus életének jelentős állomása volt az első ízben megrendezett nyári énekkaritábor, ahol mintegy ötven fiú és lány vett részt a munkában, tanulással, kirándulásokkal töltve el a nyár utolsó napjait, amit egy énekkarihangverseny koronázott a nagy székelyi műemlék templomban.

– *Igazak Kodály szavai, miszerint az énekkar az egyedüli olyan közösségformálóerő, mely mind az értelemre, mind az érzelmekre hat. A legszebb emberi tulajdonságokat fejlesztheti ki, önuralomra nevel. Hálás a tanuló azért is, ha ugyanolyan embernek látja nevelőjét a pódiumon, orgonálás közben és a tábor hétköznapi életében.*

*

Székely Miklós iskolai kórusával és személyesen is példát mutat az emberi segítőkészségből, az önzetlen magatartásból. Jótékonyági koncertet tervez a budapesti vak diákok uszodája felépítésének javára. Mint orgonaművész a pécsi székesegyházi koncertjének teljes bevételét a csökkent mozgásképességűek gyermekotthonának ajánlotta fel.

Ez a tanév rá irányította az énekkar figyelmét a folyamatos segítségadás lehetőségére, ugyanis az egyik elsőosztályban tanul egy vak gyerek. Innen a

gondolat, hogy jótékonysági koncertet adjunk a vak gyerekek megsegítésére, és a tervet a kórus elfogadta.

Székely Miklós a KÓTA keretében tizedik éve vezeti azt a bizottságot, amely a fővárosi szakközép- és szakmunkásképző iskolák kórusait fogja össze. Hagyományosak már a sportcsarnoki közöseneklések, ahol ezerkétszázkarénekes fiatal ad koncertet. A műsor megszervezése, a közös számok megtanítása, a zenekari vezénylés, mind az ő teendője. Szívesen csinálja, mert mindez jól kiegészíti oktató-nevelő munkáját, áttekintése van mintegy harminchat kórusról. A legnagyobb öröme azonban mégis az, hogy az utóbbi időkben egyre többször találkozik a karénekes tanulókkal a hangversenytermekben.

A másik kiegészítő tevékenysége az orgonálás. Ez tanári munkájához ad feltöltődést, erőt. Rendszeresen koncertezik itthon és külföldön. Járt már Olaszországban, Ausztriában, Csehszlovákiában, az NSZK-ban, Finnországban, Angliában.

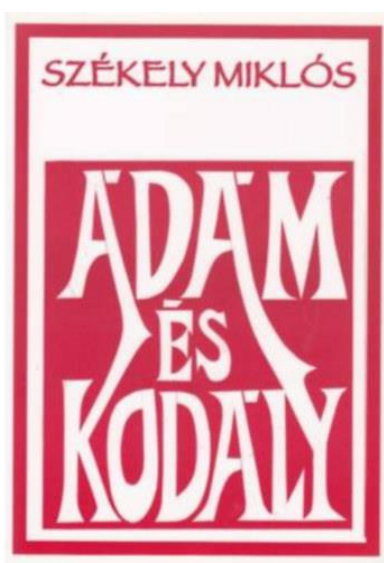
Élete, munkássága jól példázza, hogy az iskolai önállóság növekedésének lehetőségeit hogyan lehet eredményesen kihasználni. De a tanáriönállóságról mondott szava is megszívlelendők az oktatási gyakorlat számára.

– Az önállóság veszélyes, hisz mindenki megkaphatja, és valahogyan élni is fog vele. Addig nem lehet valódiönállóságról beszélni, amíg nem megfelelő a nevelőutánpótlás felkészültsége. Sajnos, sok tanárból hiányzik a nevelői képesség. Nem nevelnek, hanem arra tanítják meg a gyerekeket, hogyan lehet azélet teremtetten különböző szituációkban – bujkálva – érvényesülni.

Ambrus András

2000-ben – már Székely Miklós szakmai vezetésével – a Fővárosi Énekkarnál Gioacchino Rossini Stabat Materre állt az események középpontjában. Ekkoriban a Fővárosi Énekkar az Esztergomi Szimfonikus Zenekarral és az ugyancsak esztergomi Balassa Bálint Énekkarral dolgozott együtt. A munkának négy emlékezetes koncert lett az eredménye. Az elsőt Reményi Károly vezényelte Esztergomban, a Vízivárosi plébániatemplomban egy viharos áprilisi estén, a másodikat júniusban Hans Schamberger osztrák karnagy irányította a Villányi úti Szent Imre-templomban. A koncert után mindhárom együttes meghívást kapott egy szeptemberi ausztriai vendégszereplésre. St. Lambrechtben és Bergben két alkalommal énekeltük újra a Stabat Matert, Hans Schamberger vezényletével. A 2000. évben magyar szerzők műveiből összeállított milleniumi a capella hangversenysorozattal is jelen voltunk a budapesti zenei életben Székely Miklóssal az élen.

II.

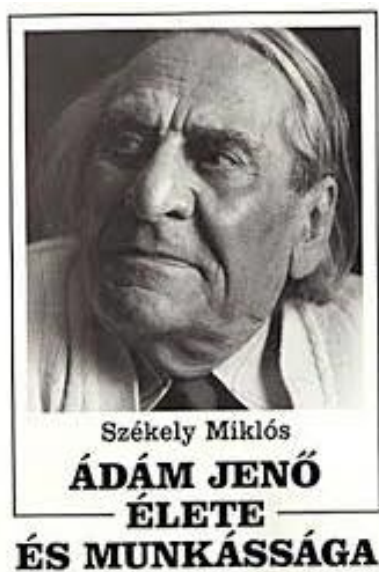

Amikor 1994-ben, a leköszönő Szokolay Sándor helyére új elnököt keresett az Ádám Jenő Alapítvány kuratóriuma, s Szőnyi Erzsébet személyében megtalálni vélte azt, egy különös történet vette kezdetét. A most már Kossuth- és Erkel Frenc-díjas zeneszerző, zenepedagógus megköszönvén a megtisztelő felkérést nem élt a lehetőséggel, hanem e könyv íróját, édesapámat, Székely Miklóst javasolta a tisztségre, aki elvállalta a feladatot. Akkor valószínűleg senki sem gondolta, hogy ez milyen visszafordíthatatlan változásokat indít el Ádám Jenő megítélésével kapcsolatban. Az addig jobbra csak ösztöndíjakat osztogató kuratórium az új elnöknek köszönhetően életre kelt, s gőzerővel látott neki az „Ádám Jenő Emlékév” megszervezésének, melyre a közelgő 100. születésnap megünneplése adta az apropót. Az emlékév égisze alatt számos esemény – többek között emlékülés, tudományos konferencia, koncertek – került megrendezésre, lezárásaként pedig 1996. december 15-én a Zeneakadémián nagyszabású koncertet hallhatott a zsúfolásig megtelt Nagyterem közönsége. Ezzel párhuzamosan Ádám Jenő gazdag és sokrétű életművének feltárása, a XX. századi magyar zenei közéletben való méltó elhelyezése is elkezdődött, Székely Miklós személyében alkalmas, kellően elhivatott kutató fogott hozzá ehhez a munkához. Alkalmas, hiszen ő azon kevés tanáregyéyniségek egyike volt, vagy talán az egyetlen – aki az összes magyarországi iskolatípusban – az általános- és középiskolák zenei és „normál” tagozata, szakközépiskola, szakmunkásképzőiskola, zeneiskola mind a tizenkét évfolyamán – összességében majd 50 évet tanított. Korábban szakfelügyelő is volt, több évtizedig tanított külföldieket és magyarokat az Esztergomi Nyári Egyetemen, előadásokat, kurzusokat tartott Európa számos országában, így nem csak honi, hanem nemzetközi viszonylatban

is teljes képpel rendelkezett a magyar énektanítás helyzetéről. Alkalmas, mert a keze alól kikerülő egykori tanítványok, tevékenykedjenek az élet bármely területén, a mai napig megőrizték és továbbadták a zene szeretetét – erről szól, ez lenne a célja a kodályi koncepciónak. És alkalmas, hiszen személyesen ismerte Kodályt – vele való első találkozása még gyerekként a II. világháború alatt történt – csakúgy, mint az 50-es évek közepétől, zeneakadémiai tanulmányaitól kezdve Ádámot és Szőnyit. Az elhivatottságát pedig az Ádám Jenő Emlékév megszervezésében és lebonyolításában játszott oroszánrészén túl két, Ádám Jenőről szóló könyve is bizonyítja – Ádám Jenő élete és munkássága (Püski Kiadó, 2000), illetve ez a mostani: Ádám és Kodály. Ez életének utolsó műve, megírni az utolsó betűig megírta, de kiadását már nem érthette meg. Szolgáljon mottóul a könyv utolsó négy szava, mely apám egész életére nézve is szimbolikusan kiterjeszthető: „én a magamét megtettem!”

(boocline-Könyvismertető)

III.

(Püski Kiadó Budapest, 2000)

Dr. Soltész Elekné recenziója²

Mestere iránti nagy tisztelettel, szakmája iránti szeretetből fakadó gondossággal készült Székely Miklósműve Ádám Jenő életéről és munkásságáról. Az indító fejezetben kiemelt hősének jelleméből az élet bizonyította fő vonásokat, felismerve benne Liszt, Bartók, Kodály magyarságtudatának és nemzetnevelő

² ZeneSzó 2002/5.

koncepciójának egyenes folytatóját, a haza és a nép iránt elkötelezett főhivatású pedagógust, a zene minden áramlatának gyakorlati, elméleti, módszertani tudását, ihletett előadóművészt.

A tanító c. fejezet részletesen leírja Ádám Jenő pályafutását, működését az elemi iskolai tanítóságtól, a polgári, majd főiskolai tanárságig, mialatt összegyűjtötte gyakorlati tapasztalatait. Ezeket később módszertani óráin, majd könyvében foglalja össze és adja közkinccsé. Közben komponál, vezényel és mint Kodály tanítvány mestere unszolására megalkotja az iskolai ének-zeneoktatás „bibliáját”, a Módszeres énektanítás máig érvényes vezérkönyvét és az 1-8 osztályos énekeskönyveket. Tárgyilagosan mondja el Székely Miklósa módszer és megalkotója körüli nemtelen vitát és deríti ki az igazságot a hamis érdekek által Ádám Jenőtől elorozott - Kodály módszernek nevezett - énektanítási metodikai és didaktikai rendszerről.

Forrai Katalint idézi, aki azt mondta: „Kodály nagyszabású zenepedagógiai elképzeléseit a tanítványai aprópénzre váltották... Ádám Jenő zseniális zenetanár volt az, aki ehhez az ideához kidolgozta a technikát... Ezt nevezi a köznyelv hibásan Kodály-módszernek.”

Új fejezet írja le az énekeskönyvek itthoni sikereit, majd meghamisításuk kálváriáját és külföldi megjelentetésük méltánytalanságát, amint Ádám Jenő nevének elhagyásával ellopták szerzői, alkotói jogait.

Részletesen megismerhetjük Ádám Jenő tanulmányait, tapasztalatait a tanulóévektől a művészé éréseig, a hazai és külföldi nagy mesterek iskoláin át saját hangjának megtalálásáig, kottamellékletek, műsorok és kritikák tükrében. A leírás elkíséri őt a Lichtenberg oratórium-kórus korrepetitor-állástól a Weingartner karmesteri iskolán át a csúcsig, nagynevű együttesek élén 30 hatalmas oratórium dirigálásáig a Zeneakadémia és az Operaház pulpitusáig.

Mint zenei népművelő életre kelti a magyar népdalt főiskolai óráin növendékei számára, majd a rádió és televízió útján egész nemzete szívében. Népszerű zeneismertető körútjaival bejárja hazánkat, Európa, Észak-és Délamerika több városát. Útjairól színes, élvezetes stílusú naplókban számol be, ezeken a „magyarságkutató missziókon” ő a magyar haza hírvivője.

Leírást kapunk arról is hogy a zenei népművelés mellett megszerkeszti a 12 kötetes "A dal mesterei" c. antológiát, amely a századokon és nemzeteken átívelő dalirodalom legszebb alkotásaival nyújt segítséget az éneklés hivatásos művészjelöltjeinek.

Zenei életünk mulasztására figyelmeztet Székely Miklóskönyve, mikor bemutatja a zeneszerző Ádám Jenőt, felsorolva és méltatva dalait kórusait, kamaramuzsikáját és színpadi műveit, az Operaházban bemutatott Mária Veronika, Dominica, és Magyar karácsony c. alkotásokat és ezek érthetetlen mellőzését.

Emlékezések, méltatások, fényképek sora zárja a hatalmas munkát rejtő, nagyszerű életút-leírást, amely Székely Miklós lelkiismeretes, kutató és igazságot kereső és szolgáltató tevékenysége mellett a szerző kitűnő írói készségét, szép magyarságú stílusát is dicséri. „Ércnél maradandóbb” emléket állított könyvével mindnyájunk mesterének és eléggé nem becsülhető szolgálatot tett a magyar zene és zenepedagógia ügyének.

Köszönet érte.

Ádám Jenő életének tárgyi emlékeit őrzi szigetszentmiklósi szülőház-múzeuma, hamvait a szülőfalu temetőjében sírja rejti.